

CSÁNYI CSABA

Terrorizmus és szervezett bűnözés, avagy profit vs. ideológia?

Az Európai Parlament rendszeresen rendel közvélemény-kutatásokat a huszonnyolc tagállamban. Az Eurobarometer közelmúltban készített felmérése alapján az európai polgárokat leginkább a terrorizmus, a szervezett bűnözés, valamint az illegális migráció témaköre érdekli.¹

Joggal vetődik fel az a kérdés mindenkiben, hogy mi lehet az a közös pont, ami összekapcsolja ezt a három témakört. Erre próbálom megadni az esetleges választ.

Szervezett bűnözés

A szervezett bűnözés fogalmát nehéz tökéletesen definiálni, ezért inkább néhány jellemző ismervén keresztül próbálják meg értelmezni, amelyek e bűnelkövetési forma bármely fajtájánál jelentkeznek.² Az uniós értelmezés szerint a négy kötelező kritérium mellett további két esetleges ismerv megléte szükséges az adott szervezett bűnözői csoport bűnszervezetként történő meghatározásához. Figyelembe véve az előbbieket, a hagyományos értelemben vett „szervezett bűnöző csoport” kifejezés egyre problémásabb lehet. Az Eu-

1 Az Európai Parlament speciális Eurobarometer-felmérését a TNS Opinion végezte el 2016. április 9. és 18. között az unió huszonnyolc tagállamában.

<http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hu/20160623PVL00111/Európai-polgárok-2016-ban-vélemények-és-elvárások-a-terrorizmus-és-a-radikalizálódás-elleni-küzdelem>

2 Az Európai Tanács szervezett bűnözés büntetőjogi és kriminológiai kérdéseivel foglalkozó szakértői csoportja által meghatározott kriminológiai ismérvek. Ezek két fő csoportra bonthatók, egyik csoport a kötelező kritériumok csoportja, a másik pedig az esetleges kritériumoké. A kötelező kritériumok ezek szerint: három, vagy több személy együtműködése; hosszú távú, vagy meghatározatlan időre szóló együtműködés; súlyos bűncselekmények gyanúja, vagy azok elkövetése; anyagi haszonszerzési, és/vagy hatalmi pozícióba kerülési cél. Az előbbiekkal szemben az esetleges kritériumok közé pedig a következők tartoznak: minden egyes résztvevőnek meghatározott feladata, vagy szerepe van; valamely belső fegyelmi vagy ellenőrzési forma használata; megfélemlítés céljából erőszak, vagy egyéb eszközök alkalmazása; befolyás kiterjesztése a politikusokra, a médiára, közigazgatásra, a rendészeti szervekre, az igazságszolgáltatásra, illetve a gazdasági élet szereplőire korrupció vagy bármely más módszer alkalmazásával; kereskedelmi, vagy üzleti jellegű struktúrák felhasználása; részvétel a pénzmosásban; nemzetközi szinten történő működés.

rópai Tanács definíciója³ egyebek közt tartalmazza a stabilitásra és potenciális tartósságra vonatkozó kritériumot. Ez a definiálási mód, bár szükséges, kizárhatja a bűnözői együttműködés több formáját is, amelyek egyébként megfelelnek a hagyományos szervezett bűnözői kritériumoknak.

A szervezett bűnözés megjelenése, elterjedtsége, nemzetközivé válása napjaink szinte magától értődő jelensége, amely az Európai Unió tagállamait is érinti. A technológiai fejlődés, valamint a növekvő globalizáció új lehetőségeket kínál a szervezett bűnözésben részt vevő csoportoknak. A Közös Piac egyik alapelve a munkaerő szabad áramlása a tagállamok között⁴, ezzel összefüggésben a tagállamok a belső határok fizikai és technikai felszámolására törekedtek. De a határok korlátlan átjárhatósága a tagállamok között maga után vonta az illegális migráció és a szervezett bűnözés elterjedését, illetve elterjedésének veszélyét.⁵

A szervezett bűnözés jellemzője, hogy aláaknázza a jogszerű gazdaságokat, és destabilizáló tényező a társadalom szociális és demokratikus felépítésében is, valamint a profit maximalizálása mellett/maximalizálásáért kapcsolatot próbál kialakítani a politikával.

Az új közlekedési, kereskedelmi és kommunikációs eszközöket magabiztosan használó szervezett bűnözés földrajzi terjeszkedésének egyértelműen kedvez az új, nyitott Európa, miközben a bűnüldöző szolgálatokat még mindig sok esetben terhelik a mindennapi tevékenységüket akadályozó jogi és adminisztratív kötelezettségek.

A szervezett bűnözői csoportok egyre összetettebb és strukturáltabb üzleti szervezetekké válnak, amelyek képesek behatolni a gazdasági és pénzügyi piacokra, illetve eltorzítani azokat olyan legális gazdasági közegeket keresve, amelyekbe illegálisan szerzett jövedelmeiket – gyakran kifinomult pénzmosási műveletek révén – beáramoltathatják.

A szervezett bűnözők dolgát könnyíti a passzív és alulinformált közvélemény, a gyakran a közigazgatásba is beszivárgó korrupció, valamint azok a bürokratikus nehézségek, amelyek gátolják a közösségi szinten működő bűnüldöző szervek működését.

³ 6204/2/97. számú dokumentum. Enfopol 35 rev2.

http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&type_doc=COMfinal&an_doc=2005&nu_doc=232&lg=en

⁴ A személyek szabad mozgása az Európai Unió egyik tartópillére, az Európai Gazdasági Közösségek alapításáról szóló 1957. március 25-i római szerződés 3. cikk c. pontja és az 1986-os egységes európai okmány óta szerves része az integrációs folyamatnak.

⁵ John Lambert: EU single market success leads to some problems. European Dialogue, no. 3, 1998, p. 2.

Az egyre professzionálisabb bűnözők a jogi, gazdasági és technológiai keretfeltételek változásaihoz való rugalmas alkalmazkodással bűncselekményeket követnek el a kábítószeres tiltott kereskedelme terén, üzleti, társasági formák felhasználásával illegális ügyleteket legális gazdasági tevékenységekkel kapcsolnak össze, és készek arra, hogy céljaikat, nevezetesen nyereségük maximalizálását és hatalmi törekvéseik kielégítését könnyörtelenül, a személyek és vagyontárgyak ellen irányuló erőszakkal vagy az azzal való fenyegetéssel, valamint a politikára, a gazdaságra és a közigazgatásra gyakorolt befolyásuk felhasználásával ériék el.

Az Europol szerint az unióban tevékenykedő bűnszervezetek körülbelül fele uniós tagállamok polgáraiból áll, és jelentős részüknek különféle bűncselekményekkel összefüggésben az unión kívüli országokban más kapcsolataik is vannak.⁶

Az Europol szerint jelenleg körülbelül háromezer-hatszáz szervezett bűnözéssel foglalkozó csoport tevékenykedik az unió területén, ezekben pedig mintegy negyvenötezer személy részvétele ismeretes. Ezek a tagállamok által rendelkezésre bocsátott adatokon alapuló számok azonban pusztán szemléltető jellegűek, a valóságban bizonyára sokkal magasabbak. A csoportok mérete, szerkezete, szervezettsége és egyéb jellemzői mind tagállamokon belül, mind azok között eltérő.

Az európai szervezett bűnözői csoportok mindenféle bűnözői tevékenységben részt vesznek, közülük ki kell emelni a fegyver- és kábítószer-kereskedelmet, az illegális bevándorlást, az emberkereskedelmet, a prostitúciót, valamint az ezekhez kapcsolódó szervkereskedelmet, hagyományos bűncselekménynek mondható csempészetet, a műkincsrablást, bérgyilkosságot, zsarolást, a csalást és a pénzügyi visszaéléseket.

Terrorizmus

A terrorizmus nem új keletű probléma, és abban sincs újdonság, hogy a terrorfenyegetettség és a terrorcselekmények szinte mindig jelen voltak a különböző történelmi korokban. Mindezek ellenére mégis csak az utóbbi évtizedben jelent meg világszinten a biztonságra való fókuszálás, ami a jelenkori, modern terrorizmus mindent behálózásával és növekvő mértékével magyarázható.

⁶ <http://www.europol.eu.int/index.asp?page=publar2004#INTRODUCTION>

A terrorizmus kapcsán is elmondható: sokan, sokféleképp próbálták már definiálni, de absztrakt, mindenki által elfogadott definíció még nem született.

A terror (latinul *formidilosus*, *terror* = ijedtség, rettegés, rémület) a nyílt erőszak alkalmazása rémület, rettegés kiváltása céljából, a terrorizmus kifejezés pedig erre épülve (a legáltalánosabban elfogadott megfogalmazás szerint) valamely szervezet által politikai okokból végrehajtott erőszakos, félelemkeltő akciók sorozata.⁷

A Harmat–Bukva szerzőpáros szerint a terrorizmus az erőszak alkalmazásának, vagy az azzal való fenyegetésnek olyan stratégiája, amelynek elsődleges célja félelem, zavar keltése és ennek révén meghatározott politikai eredmények elérése, vagy a hatalom megtartása. A félelemkeltés az erőszak minden formájának velejárója (a kocsmai verekedéstől a hagyományos hadviselésig), segítője lehet, de a terrorizmus esetében ez a viszony fordított, az erőszak közvetlen áldozatait, kárvallottait legfeljebb csak szimbolikus kapcsolatban állnak az akció valódi céljával, kiválasztásuk másodlagos jelentőségű, legtöbbször véletlenszerű.⁸

Fletcher szerint lehetetlen a terrorizmus egzakt definícióját meghatározni, álláspontja szerint meghatározott feltételek, ismérvek megléte esetén beszélhetünk terrorizmusról.⁹

Ezt az álláspontot osztja Ben Saul is, de véleménye szerint nincs különbség a belső politikai erőszak és a terrorizmus között.¹⁰

Korinek László is egyetért azzal, hogy bizonyos, előre meghatározott ismérvek vizsgálata szükséges a terrorizmus meghatározásakor. Álláspontja szerint a terrorizmus általános ismérve a jogellenes erőszak, a politikai (vallási, ideológiai) célok követése, a nyilvánosság keresése, a propaganda. Véleménye szerint fontos szempont a meghatározáshoz az, hogy a terroristák nem tekintik magukat bűnözőnek.¹¹

Az előbbieket mellett számos külföldi és hazai kutató megpróbált rendet teremteni a terrorizmus definíciója kérdésében – kevés sikerrel.

Az egyértelműen megállapítható, hogy nagyon nehéz, bonyolult a terrorizmus komplex meghatározása. Ha elfogadjuk, hogy a terrorizmus definiá-

⁷ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Terror>

⁸ Harmat Árpád Péter – Bukva Kármén: A terrorizmus története. Történelemcikk.hu, 2015. február 7. <http://tortenelemcikk.hu/node/185>

⁹ George P. Fletcher: The Indefinable Concept of Terrorism. Abstract. Journal of International Criminal Justice, vol. 4, iss. 5, 2006. <http://jicj.oxfordjournals.org/content/4/5/894.abstract>

¹⁰ Ben Saul: Defining 'Terrorism' to Protect Human Rights. FRIDE, February 2006. [Working Paper 20] http://fride.org/download/WP20_DefinTerro_ENG_feb06.pdf

¹¹ Korinek László: A terrorizmus. Belügyi Szemle, 2015/7–8.

lásához különböző feltételek, jellemzők meglétét kell vizsgálni, akkor azt is el kell fogadnunk, hogy nem mindig kell az összes tényezőnek feltétlenül teljesülnie.

Ha egyetértés nem alakult is ki a meghatározás kapcsán, az kijelenthető, hogy a nemzetközi közösség tagjai között egyetértés mutatkozott a megítélésben.¹²

Migráció

A menekült (migráns) olyan személy, aki származási vagy szokásos lakhelyének országán kívül van, mert faji, vabűncselekményeket is elkövetneklási, nemzetiségi vagy politikai üldözés éri, vagy mert egy üldözött társadalmi csoport tagja.¹³ A bevándorlás emberek életvitelszerű áttelepülése születési országukból vagy korábbi lakóhelyükről egy másik országba. 2013-ban a világ népességének mintegy 3,25 százaléka volt bevándorló.

Az áttelepülők általában igyekeznek az új hazájukban legalizálni helyzetüket, ezért tartózkodási és munkavállalási engedélyt, majd állampolgárságot kívánnak szerezni. A népvándorlást nyomó és húzó erők teszik indokolttá. A nyomó erők közt lehetnek politikai okok (például kirekesztés, üldöztetés), gazdasági okok (szegénység, munkanélküliség, egészségtelen környezet), háborús vagy egyéb okok; a húzóerők közt szerepelhet a befogadó ország megnövekedett munkaerőigénye, szervezett betelepítés, a magasabb minimálbér, a gazdag országok esetében a képzettebb tömegek „elszívása” a szegényebb országokból.¹⁴

Diszkusszió

Terrorizmus – migráció

A terrrorszervezetek számára egy felkészített, megfelelő ideológiával bíró embert – egy terroristát – sokkal egyszerűbb és biztosabb kerülő úton, repülővel, vonattal bejuttatni Európába, mint a migránsok között. Egy kiképzett, a

12 Tólas Péter – Póti László – Takács Judit: A terrorizmus elleni küzdelem fogalmi és tartalmi keretei, különös tekintettel annak katonai dimenziójára. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutató Központ Elemzések, 2004/3.

13 <https://hu.wikipedia.org/wiki/Menekült>

14 <https://hu.wikipedia.org/wiki/Bevándorlás>

feladatokat híven végrehajtó terrorista a szervezet számára jelentős értéket képvisel, nem veszélyeztetnék azzal, hogy a migránsok között rejtik el, kockáztatva akár a célországától történő visszafordítását, akár azt, hogy már az út során valamilyen baj éri, például belefullad a Földközi-tengerbe az átkelés közben. Ezt az álláspontot képviseli *Alain Rodier* terrorizmus- és szervezett-bűnözés-szakértő is, aki korábban a francia titkosszolgálat egyik vezető tisztviselője volt.¹⁵ Álláspontját a tekintetben én is osztom, miszerint elképzelhető, hogy a már a célországban tartózkodó migránsok közül az aktivisták újabb híveket toboroznak. Ez azért is lehetséges forgatókönyv, mert sok migráns csalódott az európai fogadtatásban/elutasításban. Másrészt ezek az emberek nem egyszer háborús övezetből érkeznek, így ismerik a különböző fegyverek kezelését, valamint harci tapasztalatuk is lehet. E tényezők megkönnyítik a helyszínen az aktivisták/beszervezők munkáját, akik így könnyen kialakíthatnak új sejteket.

Terrorizmus – szervezett bűnözés

Míg a szervezett bűnözés jelenléte állandósult Európában, addig a terrorizmus – bár terroristák egyre többször csapnak le Európa különböző országaiban – szerencsére nem mindennapos a kontinensen.

Az viszont kijelenthető, hogy a drogterjesztéssel, fegyverkereskedelemmel, prostitúcióval foglalkozó bűnbandák kapcsolatba kerülnek/kerülhetnek terroristacsoportokkal/sejtekkal. A szervezett bűnözés és a terrorista csoportok egymással párhuzamosan működnek, de ideológiájuk, céljuk eltér egymástól. Az együttműködés során csak és kizárólag a nyereségvágy, a profit a cél. A szervezett bűnözés arra specializálódott, hogy illegális úton minél nagyobb nyereségre tegyen szert, legyen szó akár fegyver-, drog-, ember-, szervkereskedelemtől, -csempészetéről. A céljaik elérése érdekében a terrorcsoportok a bűnözői csoportok döntéshozókkal kialakított kapcsolatait veszik igénybe.

A terrorszervezetek beszerzőként és disztribútorként is támaszkodnak a maffiaszervezetekre. A bűnözői körök értékesítik a terrorszervezetektől származó kábítószer, fosszilis energiahordozót (olaj), lopott műkincseket. A terrorszervezetek számára a maffiacsoportok gondoskodnak a napi javakról, műszaki cikkekről, amikor számukra nem megoldható a kereskedelem. A maffiacsoportok a terroristák rendelkezésére bocsátják – busás haszon fejé-

¹⁵ Dezső András: A csalódott migránsokból szervezhetnek terrorista sejteket. Index.hu, 2016. március 9. http://index.hu/kulfold/2016/03/09/francia_exhirszerzo_az_indexnek_a_csalodott_migransokbol_servezhetnek_terrorista_sejteket/

ben – a már általuk kialakított és bejáratott csatornákat a terroristákhoz kerülő piszkos pénz tisztára mosására is.

A fegyverkereskedő szervezett bűnözői köröknek teljesen mindegy, hogy kinek értékesítik a fegyvert, csak az illető fizesse ki a kialakult összeget. Itt kell megemlítenem az egyes államoktól esetleg bűnözői körökhöz került vegyi fegyvereket, amelyek lehetséges vásárlói terrorista csoportok.

A szervezett bűnözői körökhöz hasonlóan a terrorista csoportok sem ismernek határokat, sőt az is hasonlóság, hogy sokszor az anyagi bázisuk fenntartása érdekében köztörvényes bűncselekményeket is elkövetnek (emberrablás, -kereskedelem, pénzintézetek ellen intézett támadás, kábítószer-termesztés, -kereskedelem stb.).

Az említettek ellenére – az együttműködésen túl – markáns különbségek is megfigyelhetők a két típusú szervezet között. Más a csoportok motivációja, érdekeltisége. Míg a terrorista csoport még a köztörvényes bűncselekményeket is politikai és/vagy ideológiai célból hajtja végre, addig a szervezett bűnözői csoport pusztán csak gazdaságossági számítást végez, és az alapján hoz döntést, hogy milyen típusú (bűn)cselekmény hozza a legnagyobb profitot a legkisebb befektetés és kockázat mellett.

Konklúzió

Álláspontom szerint egyértelműen megállapítható a kapcsolódás a szervezett bűnözés–terrorizmus–illegális migráció hármában. Az ellenük való fellépés azért nehéz, mert tevékenységüket konspiratív módon végzik, valamint nem tartják őket vissza határok, nemzeti/nemzetközi szabályok.

A sikeres fellépés kulcsa a titkosszolgálatok, bűnüldöző szervek számára az együttműködés, az információmegosztás.

Az Európai Unió a szervezett bűnözést és a terrorizmust – főként 2001 szeptembere után – mindig is olyan jelenséggé értékelte és kezelte, amely súlyosan veszélyezteti a demokratikus rendszereket. A terrorizmus és a bűncselekmények egyéb formái az unió minden egyes polgárát fenyegetik. A terrorcselekmények nemcsak az adott országot érintik, amelyben elkövetik őket, hanem az Európai Unió egészét, hiszen azok az unió alapjául szolgáló értékeket támadják. Bár a szervezett bűnözést és a terrorizmust már régóta az európai biztonságot fenyegető legfontosabb veszélynek tekintik¹⁶, az unió fe-

¹⁶ Például a 2003. december 12-i európai biztonsági stratégiában.

lelőssége kiterjed az általában vett bűnözés megakadályozására, illetve az ellene való küzdelem fejlesztésére is. Az Európai Uniót létrehozó szerződés 29. cikke egyértelmű küldetesként határozza meg az unió számára, hogy a tagállamok rendőri szerveinek, vámhatóságainak és egyéb, hatáskörrel felruházott hatóságainak szorosabb együttműködése által, a szervezett vagy egyéb bűnözés, így különösen a terrorizmus, az emberkereskedelem és a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények, a tiltott kábítószer-kereskedelem és a tiltott fegyverkereskedelem, a korrupció és a csalás megelőzésével és az ezek elleni küzdelemmel gondoskodik a polgárok magas szintű biztonságáról.

E feladat elvégzésére született az Európai Unió 2005-ben elfogadott terrorizmusellenes stratégiája.¹⁷ 2015 májusában a tanács és az Európai Parlament új szabályokat fogadott el a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megakadályozása érdekében. Az Európai Bizottság 2016 júliusában a hatályos szabályok módosítására vonatkozó javaslatot tett közzé a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem további erősítése érdekében. A tanács 2016. április 21-én irányelvet fogadott el az utasnyilvántartási adatállományban (PNR) lévő adatok felhasználásának uniós szintű harmonizálása céljából. Az irányelv értelmében az utasnyilvántartási adatok kizárólag a terrorista és a súlyos bűncselekmények megelőzése, felderítése, nyomozása és a vádeljárás lefolytatása érdekében használhatók fel.

Az Európai Unió stratégiai kötelezettségvállalása, hogy a terrorizmus elleni globális küzdelem az emberi jogok egyidejű tiszteletben tartásával valósuljon meg, Európa biztonságosabbá tételével lehetővé váljon, hogy polgárai a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben éljenek. A program célja a határokon átnyúló bűncselekmények hatékonyabb felderítése, a biztonsági követelmények és az alapvető jogok védelmének összehangolása, valamint a migráció kezelése.

A programnak megfelelőbb egyensúlyt kell teremtenie a polgárok biztonsága (például a külső határok védelme, a határokon átnyúló bűnüldözés) és az egyéni jogaik védelme között.

A biztonságos Európa legitim célkitűzés, és a bizottság egyetért azzal, hogy fontos folyamatosan fejleszteni és erősíteni az EU közös politikáit a terrorizmus elleni harc, a szervezett bűnözés, az illegális bevándorlás, az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás területén is.

Az előbbiekből megállapítható, hogy az Európai Unió a terrorizmussal és a szervezett bűnözéssel kapcsolatos problémakört mindig kiemelt kérdésként

¹⁷ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+14469+2005+REV+4&l=hu>

kezelte és kezeli jelenleg is, ennek bizonyítékai a korábban említett programok célkitűzései is.

Reményem szerint ennek meglesz a megfelelő hatása, és az biztonságosabbá teszi az Európai Unió állampolgárainak mindennapjait.